

BOGANMELDELSER

L. V. BIRCK: *Den økonomiske Virksomhed*. København, G. E. C. Gads Forlag. 1927—28. 616 + 459 S.

Som naturligt er i et Værk om den økonomiske Virksomhed begynder Professor Birck med at give en Beskrivelse af de i Produktionen deltagende Kræfter, og han følger her den almindelige og for en saadan Beskrivelse naturlige Sondring mellem de produktive Faktorer: Arbejde, Jord og Kapital. Denne Beskrivelse bliver i højere Grad end sædvanlig i en økonomisk Fremstilling en ud fra økonomisk Synspunkt given Skildring af de i Produktionen deltagende Kræfters tekniske Væsen og Ytringsform. Det sker ud fra den rimelige Forudsætning, at en begrundet Opfattelse af den økonomiske Virksomhed maa være baseret paa Forstaaelse af Kræfternes tekniske Sider. I det Hele taget maa man kende Teknikken i det udviklede økonomiske Maskineri ikke blot for at kunne give en indgaaende økonomisk Beskrivelse, men ogsaa for at de til Forstaaelsen nødvendige Abstraktioner kan ske paa en saadan Maade, at man kan vælge sine Forudsætninger rigtigt og bevare Overblikket over de nødvendigvis noget vilkaarlig valgte Forudsætningers Konsekvenser. Birck gør da ogsaa opmærksom paa, at en af Grundene til, at den klassiske Nationaløkonomis Læresætninger maa revideres netop er, at den har valgt sine Forudsætninger for enkelt ikke alene med vor Tids komplicerede økonomiske Apparat for Øje, men ogsaa ud fra de foreliggende Forhold, da den fremkom.

En Beskrivelse af de virkende Elementer i den økonomiske Virksomhed vil efter Bircks Mening ikke være fuldstændig, hvis man holder sig til den sædvanlige Opdeling af de produktive Faktorer i Arbejde, Jord og Kapital samt Driftsledelse, men Beskrivelsen maa, hvis den skal kunne gøre Krav paa nogenlunde Fuldstændighed, ogsaa omfatte, hvad Birck kalder Bedriftscellen, de enkelte organisatorisk afsondrede Enheder, hvori Virksomheden foregaar. Hertil maa knytte sig en Frem-

BOGANMELDELSER

L. V. BIRCK: *Den økonomiske Virksomhed*. København, G. E. C. Gads Forlag. 1927—28. 616 + 459 S.

Som naturligt er i et Værk om den økonomiske Virksomhed begynder Professor Birck med at give en Beskrivelse af de i Produktionen deltagende Kræfter, og han følger her den almindelige og for en saadan Beskrivelse naturlige Sondring mellem de produktive Faktorer: Arbejde, Jord og Kapital. Denne Beskrivelse bliver i højere Grad end sædvanlig i en økonomisk Fremstilling en ud fra økonomisk Synspunkt given Skildring af de i Produktionen deltagende Kræfters tekniske Væsen og Ytringsform. Det sker ud fra den rimelige Forudsætning, at en begrundet Opfattelse af den økonomiske Virksomhed maa være baseret paa Forstaaelse af Kræfternes tekniske Sider. I det Hele taget maa man kende Teknikken i det udviklede økonomiske Maskineri ikke blot for at kunne give en indgaaende økonomisk Beskrivelse, men ogsaa for at de til Forstaaelsen nødvendige Abstraktioner kan ske paa en saadan Maade, at man kan vælge sine Forudsætninger rigtigt og bevare Overblikket over de nødvendigvis noget vilkaarlig valgte Forudsætningers Konsekvenser. Birck gør da ogsaa opmærksom paa, at en af Grundene til, at den klassiske Nationaløkonomis Læresætninger maa revideres netop er, at den har valgt sine Forudsætninger for enkelt ikke alene med vor Tids komplicerede økonomiske Apparat for Øje, men ogsaa ud fra de foreliggende Forhold, da den fremkom.

En Beskrivelse af de virkende Elementer i den økonomiske Virksomhed vil efter Bircks Mening ikke være fuldstændig, hvis man holder sig til den sædvanlige Opdeling af de produktive Faktorer i Arbejde, Jord og Kapital samt Driftsledelse, men Beskrivelsen maa, hvis den skal kunne gøre Krav paa nogenlunde Fuldstændighed, ogsaa omfatte, hvad Birck kalder Bedriftscellen, de enkelte organisatorisk afsondrede Enheder, hvori Virksomheden foregaar. Hertil maa knytte sig en Frem-

stilling af de Former og Betingelser, hvorunder Samvirken finder Sted og af disse Formers og Betingelsers Betydning for Produktions- og Fordelingsspørgsmaalet. Under Behandlingen af disse Spørgsmaal kommer Birck ind paa Sondringen mellem Realkapital og Privatkapital og paa Organisationernes og Magtpositionens Indflydelse paa de økonomiske Relationer.

Til denne Fremstilling af de produktive Faktorer og de Betingelser, hvorunder de virker, knytter sig en Redegørelse for selve Produktionsprocessens Forløb. Disse Afsnit bærer stærkt Præg af, hvor gavnligt det er at kende og forstaa de Vilkaar, som de enkelte Faktorer sætter for Samvirken, og Skildringen bærer Vidne om, i hvilken Grad Birck har indlevet sig i vor Tids udviklede Produktionsmekanisme. Han har her en Viden og en Indsigt, som for en Nationaløkonom er misundelsesværdig, og som den, der vil arbejde med Specialproblemer og gøre disse til Genstand for abstrakt teoretisk Behandling, vil kunne drage udstrakt Nytte af. Opfattelsen af Produktionsprocessen som en simultan successiv Proces, hvor det successive gør sig gældende i de forskellige Delprocessers Tidsfølge og det simultane i den Omstændighed, at alle Stempelslagene, der er nødvendige for at føre Produktet frem til sin Fuldendelse, ikke desto mindre udløses samtidig saa at sige i hvert enkelt Øjeblik, indeholder saaledes Momenter som sikkert er nødvendige til en fuld Forstaaelse af Kapitalrentens Natur.

Medens første Bind behandler den økonomiske Virksomheds tekniske Relationer, gaar Professor Birck i anden Del af sit Værk over til at behandle dens økonomiske Relationer. Denne Systematik maa nødvendigvis føre til visse Gentagelser, særlig fordi Bogens første Del, de tekniske Relationer i økonomisk Virksomhed, ikke kan undgaa at medtage en Række økonomiske Forhold, som øver Indflydelse paa det tekniske Apparat. Jeg skal hverken forsvare eller angribe den valgte Inddeling af Stoffet, men kun til Forstaaelse af denne anføre, at naar Birck i første Bind kommer ind paa Privatkapitalen som Modsætning til Realkapitalen, skønt den første Kapitalkategori maa siges at være af økonomisk Art, ligger dette formentlig ikke alene i det hensigtsmæssige i at give Modsætningsforholdet, straks efter at Realkapitalens Væsen er fremstillet, men ogsaa i den allerede nævnte Omstændighed, at den økonomiske Virksomheds Teknik ikke alene omfatter de naturbestemte i egentlig Forstand tekniske Relationer, men ogsaa Teknikken i Samfundets Organisation.

I andet Bind faar vi da en Fremstilling af Omkostningsproblemet, som Birck — der efter hvad han siger ikke selv kan give en egentlig Fordelingslære samtidig med at han stiller sig kritisk overfor hvad der hidtil er ydet paa dette Omraade — ser ud fra Driftsherrens Standpunkt. Derefter kritiseres de forskellige Fordelingsteorier saaledes som de er fremstillet hos Marx, Böhm-Bawerk, Clark og Cassel. Man læser her med særlig Interesse Bircks Kritik af Böhm-Bawerks Rentelære, fordi den saa stærkt belyser de Vanskeligheder og de Fejlslutninger, man udsætter sig for, naar man vil gøre Springet fra den tekniske Opfattelse af Kapitalens Begreb til den økonomiske Opfattelse. Med dette Afsnit in mente undres man forøvrigt over, at Birck særlig i første Bind, i saa høj Grad som Tilfældet er, opererer med Begreber som Effektenergi, Kostenergi og Energidose, selv om han ganske vist tager visse Forbehold overfor disse Begrebers Anvendelighed i den økonomiske Analyse.

En afsluttet Fordelingsteori mener Birck som nævnt ikke at kunne give, men i Behandlingen af Driftledelsens, Arbejdets, Kapitalens og Jordens Aflønning gennem Profit, Løn, Renter og Jordrente giver han en Række værdifulde Bidrag til Forstaaelsen af de enkelte Momenter, der er af Betydning for disse Aflønningers Fastsættelse.

De to sidste Afsnit af Bogen omhandler Pengeteorierne og Kriseteorierne. Begge disse Afsnit er saavel for den kyndige som den mindre kyndige gode at faa Forstand af. I Afsnittet om Pengeteorien eller som Birck kalder det — Omsætningsmidlerne, faar man atter en klar Forstaaelse af, at uden nøje Kendskab til den tekniske Organisation af Omsætningen og de Midler, ved hvis Hjælp den realiseres, kan en Teori, som holder Stik under den givne Teknik, ikke opstilles, og baade her og i Afsnittet om de økonomiske Perioder maa man beundre den Evne, Birck har til i Fremstillingens Form at udlede en sammenhængende teoretisk Opfattelse af de beskrevne Fænomener. Birck kender som maaske ingen anden ogsaa blandt Nationaløkonomer det bestaaende Samfunds Struktur og har en intuitiv Opfattelse af de økonomiske Relationer, og disse Egenskaber forlener hans Fremstilling med Evne til i selve Beskrivelsen at lade Aarsagssammenhængen i de økonomiske Fænomener træde klart frem. Dette er saa meget mere bemærkelsesværdigt, som man ofte hos de Økonomer, der sætter sig til Maal at give en Beskrivelse af de komplicerede økonomiske Fænomener, har en Følelse af, at Beskri-

velsen, hvor indgaaende den end kan være, kun bliver en Beskrivelse og ikke giver væsentlige direkte Bidrag til Forstaaelse af Kausalforbindelsen mellem Fænomenerne. Denne Evne i Forbindelse med en omfattende Viden maa man sikkert tilskrive, at Birck Gang paa Gang har været i Stand til at stille Fremtidens Horoskop rigtigt. Hans almindelige Indstilling overfor økonomiske Forhold medfører, at han ikke — som mange Økonomer — bliver tilbøjelig til at lægge mindre Vægt paa visse Sider til Fordel for andre. Men han opfatter, hvad der er det væsentlige i den givne Situation.

Dette kommer ogsaa i høj Grad Fremstillingen af de økonomiske Perioder, som Birck kalder sin Kriseteori, til Gode. Dette Afsnit er maaske Bogens mest dramatiske. Det er ikke uden en vis Spænding man følger Bircks Fremstilling af de skiftende Tider fra første Fase Likvidationen, hvor den overstaaede Krisetilstands Skader afvikles, gennem Normalen, hvor baade Driftsledernes Sind og de økonomiske Relationer beherskes af en vis Ligevægt, til Højkonjunkturen, hvor den overdrevne Optimisme fører til en Foretagsomhed, der giver sig Udslag i Investeringer, der, naar de er fuldførte, ikke kan komme til Udnyttelse. Og en skønne Dag naar det viser sig, at Vareaftrækket ikke kommer i det forventede Omfang melder Tvivlen og dermed Depressionen sig. Kreditten falder sammen, fordi Bankerne, der ser sine Forventninger skuffede og ikke faar diskonterede Veksler indløst, ikke tør inlade sig paa Kreditudvidelser hverken indenfor bestaaende Virksomheder eller til Nyanlæg. Gennem den ved Afskedigelser og Udbyttenedgang skabte Indtægtsnedgang og det herigennem fremkaldte mindre Vareaftræk forplanter Depressionen sig til hele Forretninglivet for saa igen at gaa over i Likvidationen. Selv om Faserne kan være af forskellig Længde og forskellig Styrke, og selv om ikke alle for Faserne karakteristiske Træk gør sig gældende i den enkelte Periode, anser Birck dog den givne Skildring af den periodiske Rytme for typisk for den økonomiske Virksomheds Kredsgang.

I sin Skildring af Bølgebevægelsen fremfører Birck et Moment som i høj Grad forstærker denne. Naar Vareaftrækket svigter, da vil dette have en kumulativ Virkning efterhaanden som man kommer nedad i Produktionstrinene til Goder af lavere og lavere Orden for at virke stærkest ind paa Virksomheder, der fremstiller Raaproduktionens Varer. Skibsværfter rammes saaledes stærkere end Skibsfarten. Første Trin producerer og afsætter normalt 12 Stykker og ser sin Afsætning indskrænket

til 10. Da Lageret i første Omgang vil være baseret paa at levere 12 Stykker, hvoraf 2 saaledes bliver til Rest, vil Virksomheden fra sine Raastofleverandører kun bestille Varer, der svarer til en Produktion af 8. Disse Virksomheder, der ogsaa normalt er indstillet paa at frembringe 12 Stykker, og som ser Aftrækket indskrænket til 8, vil derfor faa 4 Stk. til Rest og saaledes i første Omfang kun gøre Bestillinger paa Varer, der svarer til en Produktion af 4 osv. I den opadgaaende Konjunktur vil Tendensen være den modsatte, men hæmmes her af Umuligheden af en pludselig Udvidelse af Produktionen. Den ved Tendensen fremkaldte Prisstigning paa Goder af lavere Orden fører imidlertid til Investeringer paa disse Omraader, der forrykker den rette Proportionalitet i Kapitalinvesteringerne paa de forskellige Trin. Er der saaledes oprindelig Proportionalitet mellem Skibsfartens Nybestillinger og Reparationskrav paa den ene Side og den i Skibsværfterne investerede Kapital paa den anden, og der kommer Konjunktur i Skibsfarten, vil der pludselig indgaa forøgede Bestillinger paa Skibe og Reparationer, der kun kan effektueres gennem Nyinvesteringer i Skibsværfter. Naar der til Grund for disse Investeringer er lagt den øjeblikkelige Trang til forøget Tonnage og forøgede Reparationer, vil Investeringerne, naar de er fuldbyrdet, vise sig for store til Fornyelse og Vedligeholdelse ogsaa i Forhold til de Krav den forøgede Tonnage stiller. Og Birck indskærper her, at det i vort Samfund maa blive Bankernes Opgave med Statistiken i Haand at fordele Landets disponible Kapital rigtigt. „*Hadde vore Banker mellem 1916—20 i Samraad foretaget denne simple Opgørelse vilde vor første Deflationskrise ikke have fundet, at næsten alle Byer undtagen Aakirkeby havde et Skibsværft*“.

Det har ikke været Bircks Mening at give en statisk ej heller en dynamisk Teori, men hans Hensigt har været at skildre det økonomiske Liv, saaledes som det faktisk ytrer sig. Han har ikke tilsigtet at give en færdig Teori for de økonomiske Funktioner, og vel indrømmer han, at de økonomiske Teorier paa forskellige Punkter giver vægtige Bidrag til Forstaaelsen af Samfundsøkonomien, og at man uden den herpaa byggede Opfattelse ikke kan danne sig nogen begrundet Mening om den økonomiske Sammenhæng, men han tror ikke paa, at der i disse Teorier er tilstrækkeligt solidt Grundlag for at forstaa det Samfund vi lever i.

Birck peger paa den Fare, der lurer paa den økonomiske Videnskabsmand, at han bliver bunden af den bestaaende

Retsordning og de bestaaende Sædvaner og derfor let bliver en Forsvarer for de økonomiske Forhold, som de maa udformes i Kraft af den herskende Tilstand. Man søger sig selv ubevidst et Forsvar for den økonomiske Tilstand, og man fristes derfor til at presse Livets Mangfoldighed paa det økonomiske Omraade ind under Naturlove, som maa kunne opfattes rimelige ogsaa ud fra en etisk Synsvinkel. Det er i Virkeligheden dette Syn, der danner Basis for Bircks Kritik af Grænseproduktivitetens læren særlig i dens amerikanske Form, hvor dens Udformning søger at give et etisk Forsvar for den nuværende Fordeling, idet man vil hævde, at den frie Konkurrence giver enhver Komponent en Aflønning, der staar i Forhold til dens Betydning for Godefremstillingen. Mig forekommer det, at Grænseproduktivitetens læren har givet et vægtigt Bidrag til Forstaaelsen af den økonomiske Sammenhæng, og at Birck, selv om han selvfølgelig ikke vil benægte dette, ikke altid i sin Kritik er retfærdig overfor denne Retnings Metode og Læresætninger. Men det vil sikkert vise sig, at Bircks Kritik i Hovedsagen har været velbegrundet, fordi de Konsekvenser denne Lære drager af mange nye Synspunkter, har været forhastede og for let købte. Det samme gælder den statiske Ligevægtsbetragtning — bedst kendt i den Formulering, Cassel har givet den. Og naar Birck finder en væsentlig Aarsag til disse Fejlslutninger deri, at disse Systemer ikke i tilstrækkelig Grad regner med Magtpositionen som væsentlig bestemmende for Indkomstfordelingen, maa man sikkert give ham Medhold. Men med denne Begrænsning mener jeg, at saavel Knaphedsteorien som Grænseproduktivitetens læren har givet Fordelings-teorien fast Grund under Fødderne, og at en ny Lære maa bedømmes ud fra dens Evne til inden for dens betingede Forudsætninger at give Bidrag til Forstaaelse af Sammenhængen i de økonomiske Fænomener. At de, der har fremsat Læren, og de, der indfanges af den og tager den op til videre Udformning, ofte vil overse Forudsætningernes maaske stærkt betingede Gyldighed er naturligt og opfordrer til vagtsom Kritik særlig af de dragne Konsekvenser, men selve Arbejdsredskabet og dets Anvendelighed bør kritiseres ud fra de opstillede Forudsætninger. Og paa dette Punkt forekommer det mig, at Birck i en i og for sig berettiget Harme over for let købte Konsekvenser forsynder sig.

Til Bircks Behandling af Grænseproduktivitetens læren skal jeg iøvrigt kun endnu gøre en enkelt Bemærkning. Birck vil sondre skarpt mellem teknisk og økonomisk Grænseproduktivitet

og har selvfølgelig i og for sig Ret i, at en saadan Sondring bør gøres, og at man i hvert enkelt Tilfælde bør vide, hvad man taler om, men i sidste Instans tillægger jeg ikke denne Sondring afgørende Betydning for Grænseproduktivitetens Bidrag til Løsning af Fordelingsproblemet. Birck kan have Ret i, at Grænseproduktivitetsteorien ikke har givet nogen tilfredsstillende teoretisk Løsning ikke engang under forenkede Forudsætninger om fri Delelighed for Faktorerne og gennemført fri Konkurrence, men dette skyldes formentlig, at de Økonomer, der har villet give en Fordelingsteori paa dette Grundlag, ikke har haft Blikket tilstrækkeligt aabent for Forskellen mellem Produktivitet og økonomisk Rentabilitet eller om man vil Grænseproduktivitet og Grænserentabilitet, medens paa den anden Side de Økonomer, der har haft klart Blik for denne Forskel og derfor har behandlet Problemet ud fra mere fuldstændige Synspunkter, kun har givet Specialafhandlinger og ikke nogen fuldstændig Fordelingslære. Efter min Mening ikke fordi dette er ugørligt ud fra det valgte Synspunkt og de begrænsende Forudsætninger, men fordi Specialundersøgelserne endnu ikke tilstrækkeligt har uddybet Problemets forskellige Sider.

Ved tidligere Lejlighed har jeg i nærværende Tidsskrift fremsat nogle Bemærkninger til Indholdet af Bogens første Afsnit og skal her indskrænke mig til at komme lidt nærmere ind paa Professor Bircks Opfattelse af Magtpositionen og Privatkapitalen. Med Cassel og Clark vil Nationaløkonomen — som Basis for Indkomstfordelingen — paa den ene Side se Efterspørgselsfunktionerne, der med forskellige Indkomster og forskellige Varemængder bliver bestemmende for Prisfastsættelsen, og paa den anden Side de produktive Faktorerers relative Knapthed, der igen er afhængig af Varepriserne og Faktorerens tekniske Egenskaber. Paa den anden Side af dette gensidige Afhængighedsforhold, der vender mod de produktive Faktorer mener Birck imidlertid, at der ikke alene bør lægges Vægt paa den relative Knapthed, men i lige saa høj Grad paa Magtpositionen.

Denne Magtposition finder først og fremmest sit Udtryk i den gældende Retstilstand, hvor vor Tids Retsofattelse har ført til en Udvidelse af Ejendomsretsbegrebet og hvor den til denne knyttede Udøvelsesret har faaet andet Indhold og andet og større Omfang end tidligere Tiders. Men siger Birck: „Magtpositionens Hovedfæstning er Besiddelsen og Retsordenen, dens Basis kunstig eller naturlig Knapthed.“ De statiske

Love maa gøre sig gældende i en dynamisk Verden og hermed ændres deres Udtryksform.

Enhver Virksomheds Aflønning er en Residualindtægt, efter at de øvrige Faktorer har faaet deres Aflønning, og Birck mener, at dette Residualudbytte kan blive større eller mindre efter Virksomhedens Magtstilling. Hele den Betragtning bliver i Virkeligheden et Angreb paa den gængse Opfattelse af Grænseproduktivitetstæren, der vil hævde, at enhver Faktor aflønnes i Overensstemmelse med dens Grænseproduktivitet eller — om man vil — med dens relative Knaphed, hvad enten denne er naturlig sat under fri Konkurrence eller kunstig med vilkaarlig Begrænsning af Faktormængden som under Monopolet.

Men man maa selv med denne Tro paa Grænseproduktivitetstæren i det mindste som forsvarlig Arbejdshypotese indrømme Birck, at Fordelingsproblemet ikke er løst, saaledes som det praktisk former sig, blot med at sige Grænseproduktivitet eller relativ Knaphed. Selv ud fra Grænseproduktivitetssynspunktet og den relative Knapheds Teori støder man ikke alene i den dynamiske, men ogsaa i den statiske Betragtning paa Forhold, der ikke lader sig indordne under disse Synspunkter paa en saadan Maade, at der gives en endelig Løsning af Fordelingsspørgsmaalet. Ud fra Grænseproduktivitetssynspunktet vil man komme til det Resultat, at Faktorerne maa aflønnes i Overensstemmelse med deres Grænseydelse, fordi en saadan Aflønning giver en fuld Opdeling af Produktet, og fordi enhver anden Opdeling maa medføre en ustabil Tilstand, der atter fører til en Forskydning hen mod Ligevægts-tilstanden. Men efter Bircks Opfattelse maa man her regne med Bedriftscellen, med den enkelte Virksomhed, som Bærer af Produktionen. Bedriftscellen kan imidlertid ikke i almindelig Forstand indrangeres under de produktive Faktoreres Begreb. Dens Andel i Udbyttet kan ikke bestemmes ud fra dens Grænseydelse, den er efter sit Væsen en Residualindtægt. Nu kan man selvfølgelig hævde, at denne Residualindtægt som tilfalder Bedriftscellen, Driftslederen, er et dynamisk Fænomen, og at den bortset fra en passende Aflønning for Driftsledelsen har en Tendens til at forsvinde. Men her sætter Magtpositionen ind og gør den muligt for en eller flere Bedriftsceller at opretholde en Residualindtægt ikke alene i Kraft af en Begrænsning af Tilbud som Følge af, at de paagældende Bedrifter har et helt eller delvist Monopol paa visse Produktionsfaktorer, men ogsaa fordi Bedrifternes Magtposition kan give dem Adgang

til at sætte andre Faktoreres Aflønning lavere end det, der vilde være en Følge af deres Grænseydelse. Ud fra et Grænseproduktivitetssynspunkt kan man maaske formulere Bircks Opfattelse saaledes: Gennem Magtpositionen skabes der en Fordeling af Virksomhedernes Udbytte, der ikke er i Overstemmelse med Grænseydelserne, og som ikke saalænge Magtpositionen opretholdes har nogen Tendens til at udlignes, fordi Bedriftscellen som saadan ikke er en Produktivfaktor, der kastes over Bord, naar dens Andel i Udbyttet stiger ud over et vist Punkt. I denne Forbindelse kan det bemærkes, at der ofte er en for lidet paaagtet Forskel mellem Reaktionen overfor den overlønnede Faktors — f. Eks. højere Arbejdslønninger end den økonomiske Tilstand betinger — og den underlønnede Faktors Mulighed for Reaktion — f. Eks. ved tilsvarende lavere Lønninger. Medens det første, Reaktionen overfor den overlønnede Faktor — hvis ikke et Monopol kan realisere en Begrænsning af Udbuddet af Produkter og herigennem skabe Betingelse for vilkaarlig højere Aflønning — i Reglen vil ske ret hurtigt og i det lange Løb er en økonomisk Nødvendighed, er det sidste, den underlønnede Faktors Reaktion γ : dens Overgang til anden og bedre lønnet Virksomhed ikke altid mulig f. Eks. hvis Magtpositionen er en generel Arbejdsgiverposition, og dernæst vil det i Reglen være en langsom Proces blandt andet, fordi der, som Birck siger, er faglige Skodder mellem de forskellige Arbejdergrupper.

Medens Birck ser Magtpositionens Betydning for Fordelingen som et direkte Angreb paa den funktionelle Fordelingslære har jeg ovenfor søgt at give den en vis Tilknytning til disse Teorier, der efter min Opfattelse maa blive det nødvendige Fundament for Fordelingslæren.

Birck skildrer endvidere, hvorledes denne Residualindtægt eller Profit, der som Følge af en Magtposition kan fastholdes for Bedriften, har en Tendens til at omformes til i og for sig overflødige Udgifter for Virksomheden. Det „Tomrum“, der her opstaar mellem Ydelserne og deres Aflønning, hvor der foreligger en Profit af mere varig Karakter, vil efterhaanden udfyldes. Det kan ske ved, at Konkurrencen sætter Avancen ned, men oftere sker det ved, at Profitten omdannes til en Rentebyrde, til højere Aflønninger til Direktører og andre, til flotte Kontorer eller andre legitime eller illegime Udgifter.

I den valgte Opgave at give en fra et økonomisk Synspunkt teknisk Beskrivelse af Produktionsfaktorernes Væsen og dernæst en hertil knyttet Beskrivelse af det tekniske Apparat,

hvorunder disse virker, forekommer den opstillede Sondring mellem Realkapitalen og Privatkapitalen rimelig og naturlig. Realkapitalen, som de producerede Produktionsgoder, er saavel i sin Opstaaen som i sin Virkemaade en Kategori, der kan gøres til Genstand for en lignende Beskrivelse som den, der bliver Arbejdet og Naturen til Del, medens Privatkapitalen, som repræsenterende de kapitaliserede Rettigheder, bliver en fra Realkapitalen adskilt Kategori bestemt af den bestaaende Retstilstand og de Rettigheder denne giver Adgang til samt af de Rettigheder, der har sit Udspring i Magtposition og Sædvane i det Omfang saadanne Rettigheder kan fastholdes. Disse Rettigheder, der kapitaliseres og i vore Dage ofte faar Ihænderpapirets Form, bliver i det kapitalistiske Samfund ikke i Indhold sammenfaldende med Realkapitalen, selv om man i denne Forbindelse til denne henregner Jorden. Men gennem de moderne Gældsformers Mekanisme kapitaliseres det forventede Udbytte, og der opstaar et retsligt Krav paa Virksomhederne, som ikke er knyttet til den paagældendes Besiddelse af produktive Faktorer, ej heller til bestemte Produktionsmidlers Tilstedeværelse. Monopolet og Magtpositionen giver disse Rettigheder en Stilling i første Række, fordi de herigennem kan fastholdes, langt ud over hvad en gammel-dags Opfattelse af Samfundet som et Frikonkurrencesamfund vil regne med. Privatkapitalen bliver derfor efter Bircks Mening ikke alene et Udtryk for Realkapitalens produktive Udbytteligheder men i lige saa høj Grad for kapitaliserede Bømmrettigheder, der gennemskærer det producerende og ydende Samfund paa Kryds og Tværs.

Naar man har læst Professor Bircks Bog bliver dens fordringsfulde Motto — S. O. S. — det internationale Faresignal for Skibe i Nød — et berettiget Varsko til de ledende i det bestaaende Samfund. Det er Bircks Tro, at den Kultur, der hviler paa de nuværende Institutioner, ikke vil kunne bevares, hvis den aqvisitive Herreklasse som i Øjeblikket indtager en fremtrædende Stilling i det økonomiske Liv og for hvem Trangen til at erhverve og besidde er større end Trangen til at skabe ikke afløses af den Ledertype, som beherskes af den „spirit of service“ som han kalder paa, denne nye Type som han ogsaa finder repræsenteret indenfor Driftslederne, og som han skildrer som mærkelig kraftfyldte Personligheder for hvem ikke Formueerhvervelse men en Blanding af skabende Arbejds-glæde og Magtvilje er Motivet. Men for Virksomheden og dens Leder bliver Profithensynet Ledestjernen, og idet Birck

citerer „Times“, spørger han om Verden kan lade saa mægtige Kræfter gaa løse tilmed ene ledede af Profithensynet.

Men til at lede disse mægtige Kræfter staar den moderne Stat kun svagt, saa længe den ene maa støtte sig til en formalistisk uddannet Embedsstand uden Indsigt i teknisk-organisatoriske og økonomiske Opgaver som tilmed ofte i sine Sympatier er privatøkonomisk orienteret. Professor Birck kunde have tilføjet, at denne Embedsstand i Kraft af sine Egenskaber ofte vil mangle Mod og Vilje til at paatage sig det Ansvar, som følger med reel og ikke blot formel Indgriben. Saalænge Statsmagten savner denne Vilje til at tage et Ansvar og den derfor fornødne Indsigt, bliver de politiske Partiers Opgave, naar de tilhører Overklassen, at finde hvad disse højst vil yde, men hvis de repræsenterer Underklassen da hvad disse mindst vil lade sig nøje med for ikke at gøre Oprør, og Birck tilføjer med berettiget Haan overfor det falske Demokrati, der i Socialpolitikken ser sin væsentlige Opgave, at det er ud fra denne Betragtning, man kan kalde de sociale Udgifter for Besiddelsens Forsikringspræmie.

B. Gloerfelt-Tarp.

VINDING KRUSE: *Ejendomsretten I og II Del.* Nyt Nordisk Forlag, København 1929; 748 Sider

Vinding Kruses Bog ligner ikke den Tingsret (Matzens), jeg i sin Tid lærte, hverken i Form eller Emne. Den giver paa forskellige Omraader den positive Lov, men væsentlig som Exempler til Forklaring af visse juridiske Grundbegreber, og den er kemisk fri for Exegese; man faar ingen Diskussioner om Lovsteders Forstaaelse; Forfatteren henviser Studenten til at erhverve Kendskab til Loven og dens Anvendelse i Lovleksika og Kommentarer. Hans Bestemmelse at Jura som Samfundsvidenskab er forsaavidt rigtig, som den retlige Organisation bør være en Genspejling af den økonomiske og sociale. Som Centrum i sin Videnskab opstiller han Læren om Ejendomsretten, den Ret, i Kraft af hvilken jeg ejer. Medens mange Sociologer i Ejendomsretten ser et Hensigtsmæssighedsinstitut, hvis Form og Indhold bestemmes af Forhold, der ligger udenfor Juraen og derfor maa være skiftende, opstiller Forf. Ejendomsret som noget aandeligt, saaledes at mit Forhold til mit Eje ikke skal bedømmes fra et materialistisk Berigelses- eller Magtsynspunkt, men som noget, der staar i Forbindelse med mit Sjæleliv, idet han med Goethe siger „Mit er den Kreds, min Virksomhed udfylder“. Til dette